

Издази Суботом.
 Цијена:
 За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (с БОСНОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ) на годину 6 ф., на по год. 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.
 За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији «Глас Црногорца» на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Дошле шиле се уредништву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од реда 5 новч. За огласе веће и на дужи вријеме мање.

Позив на претплату

НА

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“.

Крајем прошле године минула је претплата свјема нашијем претплатницима.

Стога позивамо учтиво све пријатеље нашега листа, који су ради и у години 1880 овај лист држати, да нам за времена пошту претплату, да им не би, због касно стигле претплате, који лист од нове године изостао.

Цијена је «Гласу Црногорца»:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ (и за БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ):

На годину 6 ф. а. вр.
 На по године 3 " "
 На три мјесеца 1 " 50 н.
 За све друге земље у Јевропи и Америци:
 На годину 20 франака.
 На по године 10 "
 На три мјесеца 5 "

Претплатници из Аустро-Угарске (и Босне и Херцеговине) нека шаљу своју претплату поштанском упутницом на г. Петра Рамадановића у Котор. Нарочито се умољавају претплатници из Босне и Херцеговине, да нам не шаљу новце непосредно овамо у запечаћеном писму, за које ми морамо овдје плаћати свагда по 40 до 50 новчића, него нека упућују претплату на г. Петра Рамадановића у Котор, и то поштанском упутницом, која је сад и за Босну и Херцеговину уведена.

Претплату из Србије на наш лист примају књижаре Валожића и Пурића у Биограду. С тога не се тамошњи наши претплатници изволе за времена с претплатом обратити на једну од поменутијех књижара.

Претплатници с другијех страна нека шаљу своју претплату у плаћеном писму на: «Управу «Гласа Црногорца» на Цетиње».

Цетиње, 12. Децембра 1879.

У П Р А В А
 ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.

ЦЕТИЊЕ, 4. Јануара.

Стара се година одронила у бездану море прошлости, понесав са собом све своје свијетле и мрачне дане.

На измаку онога одејева од времена, што га људи по својим рачунима годином називљу, човјеку мисленом обрћу се мисли у два противположена правца: једним се сиче у прошлост, други се упира у будућност. За прошлост се прави биланца од готовијех, свршенијех дјела; за будућност прави се више или мање вјероватан, често и са свијем погрјешан предрачун. Што је за нама, знамо; што је пред нама, у бојској је руци.

Ако се осврнемо на овај комат времена, те је закључен мином годином, и на око узмемо све што се у њој збило по свијету, слика не ће испати сјајна. Свијет политички још се и прошле године непрестано грчевито трзао од пошљедица истом минулог великог рата на истоку, који је залуђао и до пола оборно турску царевину. Што су болови још заостали иза тога рата и што и данас још трају, то се има приписати не рату самом и оном злу које природно са сваком ратом долази, по у још вишој мјери оној радњи дипломатије

јевропске, којом су на берлинском конгресу резултати рата изопачени, на зло обрнути и у сјеме новијех ратова претворени. Мјесто да се полазило са са свијем природног и једино оправданог становишта, по којем се земље на балканском полуострву имају сматрати као баштина и својина онијех народа, који на њима живе; мјесто да су те земље, пошто је с њих скинуто туђе господарство наметнуто им спољашњом инвазијом, предате у државу тијем народима, чим би се једино осигурао и очувао стални мир на истоку: у мјесто тога прваци јевропске дипломатије на берлинском конгресу набоше да им се једино и искључиво ваља обзирати на своје егонијичне интересе, те окрјише на балканском полуострву неке своје интересне сфере, а оборне скоро цео крвави ратни рад Руса (и с њима спојенијех народа, који су крв своју пролијевали и све своје жртвовали за своју слободу и независност.

Гдје се само на свој интерес пази, а тиче се једнога предмета, на којем се многијема интереси укрштају, ту да боме не може бити мира. Тако је рађено на берлинском конгресу. Једина Русија заузимала је становиште коректно и правично. Према њој, иза толикијех ослобођењех источних народа принесенијех жртава, нико не би смио пребацивати да је мање несечица била него што је била у самој ствари, она је ипак своју великодушност до тог степена узвисила, да за себе ни педи земље није тражила на балканском полуострву, стојћи на становишту, по којем истон ваља оставити источнијем народима. Но друге силе, не дијелећи тога становишта са Русијом, претворише племениту и јуначку борбу Руса и с њима спојенијех народа за слободу и независност у ниску борбу себичнијех интереса, која се водила између великијех сила у Берлину за зеленим столом.

Ова ниска борба око интереса потрла је скоро све плодове првацијех јуначке и крваве борбе. Мјесто слободнијех земаља и држава створене су на истоку интересне сфере великијех сила, другим ријечма: велике силе ухватиле су на истоку нове бусије и засјече, иза којих ће се кроз годину, двије, пет ли година дана дочекати, кад им дозри снага да се огледају саме међу собом у борби око диобе истока. А теке да се не би рекло, да су јуначки народи источни иза крваве борбе своје изишли празнијех шака, премазана су и њима зуби придатком понеке мршаве кости око које ће имати да ломе своје зубе.

Разумије се, да на овакав начин склоњени мир у Берлину није мир него примирје, које је за невољу склоњено, јер велике силе нијесу довољно спремне да се још сада потуку. До душе, пред лицем свијета свана та сила носи границу мира, и свака умие из пушијех уста да прича како све и сва чини за љубав мира и да јој ништа толико на срцу не лежи као мир.

Међу тијем, шта се види у самој ствари? Оно, што гвозденом нуждом логика учињенијех дјела као пошљедицу са собом доноси. Сјеме за нове ратове, тако издашњом руком бачено на берлинском конгресу, пало је на плодну земљу и развија се дивно. Владе великијех сила спремају се свим могућим начинима за нове ратове. Буџети ратни највишу цифру

досижу и гутају милионе; број војника свуда се увећава и улази у милионе а тијем број радника иде све на више; изумијевају се и набављају најновије справе за убијање људи, за рушење градова, за паљење варошии села и за уништавање крваво стеченога имања. А ради свега тога намећу се на држављане нови и виши данци и порезе, државе склањају нове зајмове и задужују дједу, унуке и праунуке својијех вијернијех поданика. Мимо све то владоци иду један другом у походе, грде се и љубе; тако се и њихови државници обилазе хватајући међу собом нова пријатељства, нове савезе за — они кажу: за мир, но ко би им вјеровао?

А народи? Misera contribuens plebs (јадна раја што издире) плаћа све трошкове за то: крвљу, знојем, имањем. Чисто нам се крв ускомеша, кад помислимо на пошорну провалују, која је разваљена у човјечанству између онога дијела који влада и онога који издире. И што више на једној страни несита хала власти разјапљује своје чељусти, све се то јаче на другој страни помаља авет револуције, која држи спремне и напуњене револверне против врхова и носноца власти у Јевропи.

Има ли помирбе између та два противположена елемента? Не вјерујемо све докле, догод се озго ради, ма и нехотице, у корист револуције. Догод се сва мудрост јевропске дипломатије буде у том састајала, да се што боље за ратове спрема, да се вриједне руке одузимају ралу и мотици, да се пушке и топови не раскују на српове и будаке, да се што више пореза навали на жуљеве радничкога народа, који се бори од јутра до мрака за хљеб насушни, докле не ће и не може бити сагласности у Јевропи између оних, који су горе, и оних који по тами и низини крију.

И донста, ужасна перспектива отвара нам се пред очима, кад погледамо са свију страна на данашњи положај Јевропе и њенијех народа. Докле се Јевропа, или боље рећи они који држе силу и власт у Јевропи, спремају на нове ратове и у то име све више у службу своју узимају крв и имање народа, докле је, са свијем природно, све виши број онијех, који остају без гаћа, без крова, без крпиче хљеба у торби. Река би човјек, као да се систематично подгријева оз о социјална револуција, и као да је и само небо ступило у тај савез против напретка човјечанства, јер докле с једне стране државне власти испраљују и пошљедње продуктивне изворе народа у употребујући отуд добивена средства на непроизводне цијели: на ратове и војске, докле као да се и само небо заклело да води опозицију против човјечанства, те наушта на њ све биједи редом: скоро на свијем крајевима Јевропе наступи глад у слијед љетошње перодице, на многијем појави се силна вода те потоци многа села и градове, а што се од људи и чељуди не подвиги, то остаде без крова и хљеба; за тијем наступи студен и зима ужасна, какву не памте ни најстарији људи.

Све је то, једно с другим, подвело множини људства под остру косу смрти, која је прошле године добар шифар имала.

Једно с другим узевши, може се рећи, да је минула година више зла него добра донијела човјечанству. Йуди из маку године крваве обично годину саму, приписују њој све у грјех и не-

праћају је с прољетством, а сна свему томе пишта није крива. Што је дјела учињено у њој, добријех или злијех, то су учинили људи сами; што је природа штете и вриједи пањела људма, за то олет вријеме није криво.

Па као што се на стару годину сваљује сва клетва и сва одговорност за зла, која су у њој подносили људи, тако се онег од нове године очекује и жели свако добро, премда и она не ће бити крива ни за добро ни за зло, које у њој снађе људе.

Судећи по оном, што су људи сами себи замјисили прошле године, не може се очекивати ни да ће им ова боља бити. Они су ушли у њу с истим расположењем, с истијем мислима и намјерама, као што су у лањску годину испратили. Наоружани од главе до пете, грцајући под теретом дугова, при том у довој маси голи и боси и гладни чекају с разјапљеним чељустима, када ће се једни с другијема сударити.

Ако их у том жалосном стању још и небо буде пратило истим оним мргодним оком као и лани, па пусти дажду кад греба суше а сушу кад је земља жедна росе и влаге, ако и ове године буду излазиле воде из својијех крвита и топиле села, градове и усјеве, ако и ове године навиђу труси, потопи, перодице, препеке, — онда смо обрали бостан и можемо на крају године очекивати у Јевропи катастрофу, каква се не памти од вијекова.

По излишња је брига наша за Јевропу. Ограничимо хоризонт својијем далекијем погледима и сведио га на ову гомилу драгога камена, што се зове Црна Гора, на милу отаџбину нашу, на видимо како је њој било у прошлој години и какви јој се изгледи отварају у идућој.

То ћемо учинити у броју нашега листа, који за овим долази.

Бојеви у Полиљу.

Трећи дан Божића изненади нас глас о новим бојевима у Полиљу између наше војске и арнаутско-турске. Послије боја и пораза турско-арнаутског код Велике имали смо основани разлог закључити, да Арнаутима не ће више падати на ум да наново задивејају Црногорце. И донста њима то и не би више никад падало на ум, да у Призрену не сједи spiritus rector (дух управник) циједе ове плаво-гусињске комедије и да он у својијем рукама не држи све konce, којима се с једне стране Јевропа заварава, с друге стране отпор против окупације црногорске потипрује и организује.

Да би се видјело каквим се перфидним средствима служи порта преко свог повјереника Муктар-паше у Призрену, ми ћемо у кратко навести шта је претходило овим новим бојевима у Полиљу. Порта је дала најсвечаније увјерење влади црногорској, како је Муктар паша добио налог да «неодложно» приступи к предаји Плава и Гусиња и у тој цијељи да крене с војском у те крајеве. По да би се сваки могући повод сунобу избјегао порта је представила у исто доба влади црногорској, како би добро било да она не окупиља много војске на граници Плава и Гусиња, него да држи војску мало подале, а већ турска војска, која уђе под Муктаром у Плаво и Гусиње, биће довољна да тамо одржи мир и поредак приликом извршења предаје.

Црногорска влада, не хотећи показати неповјерење према једној влади с којом је истом ступила у нове правилне одношаје, сматрала је да ће поступити коректно ако се одазове представљењима портиним и донста је издала налог већем дијелу војске да се тргне натраг у Црну Гору. И тако је од тог дијела војске један дво тргао се у Брикут, други у Подгорницу. Међу тијем Муктар је све више и више војске шилео из Призрена у Плаво и Гусиње, тобоже да буду при предаји

тајех мјеста, но оп сам није се ни макао из Призрена. Кад је дошло војске турске пришло са стране, кад су арнаути Турци осјетили се довољно јаки а дознали су да је већи дио војске црногорске траго се натраг, тада су чинили оно што су још у почетку наузнили били, на што их је сам Муктар-наша упутио, и чему је без сумње и влада турска свој благослов дала.

Арнаути Турци и турски Арнаути крену се дакле трећи дан Божића рано у зору, да ударе на Црногорце.

Ми ћемо овдје описати како су текли бојеви, који су се у слијед тога замјетли, а за тим ћемо проговорити коју ради оцјене овог поступка са стране Турске.

Кад су наше предстраже, које су стојале у Великој, Ржаници и Пешивици, опазиле да се Турци са својом војском крећу против њих, јаве то вишој војничкој управи, и добију од ове налог, да напусте горе речена мјеста а да се повуку к самоме средишту војске, које се налазило на Сјекирци планини. Пошто су предстраже наше, шледејући добивеној заповјести, напустиле горња мјеста, уђе турско-арнаутска војска, на број 14000, у Велику, Ржаницу и Пешиву и опали та мјеста. Наша војска заузела је ове позиције: средиште је стојало и чекало Турке у грлу Полима, између Машнице и Муриња; једно одјељење стојало је у Цедуше, да би предусприједило могуће обилажење Турака од Гусиња преко Липовице; друго одјељење стојало је над Великом, да би пријечило придолазак Турака од Ругова. Док је наша војска узмицала до одређених јој позиција, Турци започну трећи дан Божића у 9 сачата из јутра палити Велику, Ржаницу и Пешиву. По још прије тога започне се бој на lijeвој страни Лима код Муриња, гдје Турке су ерегте Тодор Миланов само с једним батаљоном, имајући још у резерви један батаљон Морачана. Иза двије уре најжешће-га боја наши слоше Турке и потјерају их за Пешиву. Тамо сусретне наше јака турска резерва, те се наши полуме и врате на Пешиву, гдје се уставе и наново бој отпочну. У исто вријеме војвода Марко Миланов пошле командира Трифуна са 150 људи Тодору у помоћ. Исто и пој Бока пријеђе Лим и прискочи у помоћ Тодору, те сви скупа ударе на Турке, слоше их и потјерају к Брезовици. Тада сви Турци, што палише Велику и Ржаницу с десне стране Лима, ударе на пој Боку, Трифуна и Тодора. Нашијех је ту било око 600, Турака и Арнаута неколико хиљада. Бој би страхан, али војвода Марко са Кучица и Братовожићима удари озго и ослободи наше. Турци бише сломили и у бегство нагнани. На путу задјене с њима бој Божића и тако одбише Турке к Новшићима. Бој је престао на двије уре пред акшам, што није у обичају турском, а то се стало због јакога њихова пораза. Турци су се били тако уредно као права регуларна војска. Јунаштво било је свакад на црногорској страни. Пуцњава је трајала цео дан непрекидно, понекад на неколико минута слиједила се као у једну непрекидну грмљавину. Наше војске било је до

4000, од које је један батаљон стојао изван боја. Наших је погинуло 32, ранило се до 70. Турака је остало мртвих и рањених преко 1300. Највише су страдали Гусињани с околином.

Тодор о самом боју.

Одајући прије свега достојну пошту свагдашњем јунашству Црногораца, који су и овом приликом нове свјетске листове унели у лаворов вијенац своје бесмртне славе, ваља нам овдје одмах узети на око поступак турски, који је овом боју претходно. По којим именом да га крети-мо? Назвали смо га горе «перфидним», но то је врло блага ријеч за овако срамно понашање. У обичном животу називају се по црногорском језику «никоговини» они људи, који се срамним и ниским средствима служе, да би до својих циљева дошли. Мислимо да се ни за овакав поступак портиш, којим су они бојеви у Полиму изазвати, израз горњи не би могао сматрати као увреда него као заслужена и оправдана карактеристика. Јер како се друкчије може назвати овај човек, који другом каже: «положи оружје да се помиримо!» и овај то учина а он онда измахне тољагом да га убије? Није ли то «никоговински»? Јунаци се мјере преи у прси, а не на тај начин. Ако се «гази» Муктар мисли на тај начин осветити Црногорцима за ударце које је изукао од њих на Вучјем-Долу, онда је то освета ниска, гадна, недостојна и саме крзубе бабе, а немоли «газије»-јунака.

Љубопитни смо да видимо, дали ће сад пући пред очима јевропској дипломатији, или ће она и даље дримати. Факта су чиста и јасна као сунце, и нико их није у стању оборити. Да Плављани и Гусињани не ће под господарство црногорско, то је гола лаж, коју измишљавају Турци и њихови добри пријатељи на «лијеном, модром Дунаву» и којој вјерују сви који не познају тога народа у Плаву и Гусињу.

Но на то нам може когод пребацити: па ко се ода туче у Плаву и Гусињу против Црногораца и од куда да се изведе у бој до 14000 људи?

На то нам је врло лак и прост одговор: Туче се султанова војска под заповједништвом Муктар-наше а са знањем и одобрењем високе порте и њезинијех пријатеља, и уз њу под морање пристају околни Арнаути. Да је то сушта гола и нага истина, види се најјасније по овим потоњим бојевима у Полиму. Порта је тобож изаслала Муктара зарад предаје Плава и Гусиња, а он им мукрајет томе, во сједи рахат у Призрену, па развија своју благословену делатност у два правца: прво нише и саставља прокламације за — Гусињане? Не, Боже сачувај! него за бечко-пештапске и друге новине, да би у западном свијету протурало лаж за истину, како он настојава да приволи становнике Плава и Гусиња, да се на миру предаду Црно Гори; а они тобож неће; с друге стране, докле тијем заварана страни свијет, организује у бојну силу против Црногораца, шаље Арнаутима храну и џебану и оружје, преблачи своје редовне војнике у арнаутско одијело и шаље их на хиљаде у Плаву и Гусиње да се бију с Црногорцима.

Како се слаже ово држање са међународним правним поретком, на који се јевропска дипломатија толико позива? И како се с тим држањем слаже и само држање јевропске дипломатије, која у овом поступку порте и Муктар-наше види сама своје дјело погажено, свој ауторитет понижен? Овако радећи порта не понижава нас, него понижава цијелу Јевропу, јер десија Плава и Гусиња дјело је Јевропе а не наше.

Да је црногорска влада мање обзирна и пажљива на разлике више, који јој у овом случају налажу да буде стрљива, она би ласно и брзо ријешила ово дерно питање. Два потоња боја, у којима су Црногорци уз несправљено мањ број остали побједници, свједоче довољно, да би они брзо свршили с Плавом и Гусињем, кад им не би стојало на путу баш оно што рече смо, и да би цијела «арбанака лига», тај баук којим се застрашава западна Јевропа, шичезла испред њих као дим.

Но за дуго не ће моћи ни тако трајати. Ако баш јевропска дипломатија хоће да се чини свему невјешта и ако не ће да се та једина још отворена рана берлинскога уговора мирним начином залечи, онда не ће друго што заостати него да се она хангарем сасијече, да се не би и остали дијели од ње отровали. А да су Црногорци у томе вјешти, показали су не један пут.

«Народни Гласник», лист који у Темшвару излази, доноси нека открићења, која се односе на вријеме и догађаје, који су претходили умировљењу патријарха српског Ивачковића.

Што се ту саопштава, у многим је погледу занимљиво, и с тога, остављајући реченом лету одговорност за истинитост наведенијех факата, допосмо речени чланак овдје у цијелости:

Оставка патријара Прокопија Ивачковића и именоване бачког владике Германа Анђелића за администратора српске митрополије, тако је важан чин у нашем народном животу, да би било врло нужно и научно, кад би се могли похватати и на јавност изнијети сви конции, из којих је тај чин откан био. Већ та околност, што је та ствар тако изненадно, и без сваког видљивог спољног узрока избула на површину и, тако рећи, у тренутку се обавила, даје повода помисли, да је морала бити изодвана припремана и удешавана, а сама копрела тајности, у коју је завијена била, свједочи опет, да морају бити какви важни мотиви, који су је потилели и извели.

О свему томе, о значају тога акта, о побудима и крајној мети, ваља расправљати понаособ, јер то захтијева сама природа ствари. Овим врстама је циљ та: да изнесе на јавност неке податке из оних дана, који су евокали Прокопију Ивачковићу оставку, Анђелићу администраторство, а српском народу једну горку изјаву и повреду његових права.

Писац ових врта није водио дневника, те не може у таквом облику и по датуму изложити цио ток те ствари, али факта, која ће овдје да изнесе, непобитне су истине.

Кад је патријарх Прокопије Ивачковић на позив министра Трефора дошао амо у Пешту, он није знао за што је позван. Тек је то била велика погрешка, што није са собом повео свога секретара у свима стварима, г. Ису Ђирића. Били разлози томе какви му драго, тај случај је од великог уплива на ток и развој цијеле ствари, која је Ивачковића стала његовог досадашњег положаја а народ гурнула на праг неизвјесност и положаја и евентуално велике борбе.

Министар Трефор није дуго оставио патријара у незавјесности о позиву и доласку његовом у Пешту. Већ други дан почаствовао га је својом посјетом, и том приликом, иза кратког разговора, поднео му концепт формалне оставке, рекав му, да то има преписати и њему доставити. Концепт је био писан немачким језиком и у главном је садржавао молбу патријарху на Њ. Величанство краља, за ослобођење од вршења дужности митрополитско-патријаршке због душевне и тјелесне немощи. (... auf Grund der geistigen und physischen Schwäche ... um Enthebung etc. ...). Тако је стајало у концепту.

По одласку министровом, дође патријару један Србин, случајно, с планом ли — не може се за извјесно сазнати — и патријар покаже овоме тај концепт, као резултат посјете министрове. Овај, погледав у патријархово мирно лице и у дерну садржину концепта министровог, посумња у то, да је патријар потпуно разумно прави смисао тога писмена, те му рече: «Та зна ли Ваша Светост, да је ово оставка? Како би ви то наопако потписали? Ни по што!»

Патријар на те ријечи скочи са столице и поче ходати по соби плескајући се рукама и кукајући: «А јасо моја мајко! а јасо моја мајко! шта ћу сад?!» — Господи, о коме је овде ријеч, поче га утешавати, велећи му, да ту не помаже

кукање, него да ваља озбиљно помислити, шта се има да чини и према томе да ваља радити. «Прије свега, вели ми овај, ви то не смитјете потписати.» — «Али је Трефор рекао, да је то вола Њ. Величанства» — одговори патријар. «Ја суњам, рећи ће овај на то, да је његово Величанство тај концепт видјело; а сумњам и у то, да Њ. Вел. захтјева оставку од вас. Јер то ћете сами увидјети, да „E thebung“ значи «оставка», а наша црква не познаје тога, као и наше автономне уставне што је не познају. Према томе пак, што влада од вас захтијева сад, остаје вам да бирате два пута: или да се одмах вратите кући, да сазовете саборски одбор и да у овога потражите савјета и ослону у тој ствари, или да идете сами Њег. Величанству, пак да представите ствар са гледишта нашег црквеног и народног права. Ако се занета хоће нама да олакша позиција, онда се мора за то изабрати други облик, такав, по коме ви само помоћ добијате у својем званичном раду, а никаква права не губите. У том случају, мора се ваша молба са свим друкчије стилизацијама, а ни по што овако, као што је овај концепт. Можда ће добро бити, да се разговарате и са министром пресједником о тој ствари и да му кажете, да овако ствар не може ићи, како је влада пројектирала.»

Иза овога разговора остави овај господин патријара, обећава на молбу му, да ће га опет сутра посјетити.

Патријар међу тим не избере онај први пут, који је лежао у горњем савјету, т. ј. не оде доље у Карловце, него се упути министру-пресједнику Тиса. Овај му са свим укратко одговори: да је свршена ствар, да Њег. Величанство тако хоће и да он очекује од патријара у најкраћем вријемну, да ће овај концепт потписати. Патријар се поче опирати наводећи: како он не може потписати ни онаку мотивацију (а како ли сам предлог) јер је он потпуно у снази и здрав душевно и тјелесно, но Тиса га прекиде саркастичном примједбом: «bis auf den Fuss и — препоручи му се.

Патријар је иза тога конференсио још са неким господом овдје и сутра дан оде на аудијенцију краљу. Њег. Величанство дочека га љубазно, али му не доусти ни изговорити, што је заузети, него га одмах ири првим ријечима прекиде са ријечима: «Љубазни патријаре, гледајте, да се та ствар у интересу цркве и државе што прије ријешити и будите увјерени о мојој наклоности.» Патријар се врати натраг у свој стан, без да је ништа испоставио.

Истог дана по но дие, дође му опет онај господин који му је оно савјетовао, што је горе споменуто. Патријар му није био у стању ни вијерно изложити свој разговор с Тисом, а једва је умно јасно саопштити му краљеве ријечи. Био је добио јаку грозницу и неурепано је прекидао сам себе кукањем: «а јасо моја мајко, а јасо моја мајко! Шта ћу сад, тешко мени; народ ће ме камењем претријати!» Овај га је гледао да умири, увјеравајући га, како се нема узрока бојати од свога народа, који је с њиме задовољан био до сада, како ће народ и о овој ствари бити извјештен, те ће видјети, да није до њега кривице и т. д. Међу тим га упита, на што се одлучио? — Патријар одговори, да је грозницом и забуђеношћу толико замућен, да није у стању ни да мисли, а не да се на што одлучи него га замоли за савјет. Овај му пријети, да је тешко савјетовати онде, гдје се савјети не слупају. Ипак, видећи да патријар нема куражи да се врати доље, и бојећи се, да ће министарство чинити пресију, да патријар потпише онај злокобни акт, како га је концентовао министар, узме сам табак артије, и напише у име патријархово молбу, којом овај, из обзира на своју старост и физичну слабост, моли себи коадјутора. Прочитав му концепт, растуљачи разлику између ове стилизације и стилизације министровог концепта. По тој стилизацији, патријар би задржао сва права, која је и до сада имао и онај би му био само помоћник. Још је изрком било савшено право патријарово на уживање дашког и других добара патријаршке доцнице, јер се у молби вели, «да Њ. Вел. изволи истом коадјутору из мога дохода одредити суму годишње награде.» — Ако већ мислите да морате примити онага, «кога вам желе неметати за помоћника, примите га на овај начин, гдје сте снасни сва права и ваша и народна — рекао је овај остављајући патријара.

Међу тим је и с друге стране пружио савјет патријару од једнога старог и поузданог његовог пријатеља. И овај му је подио од своје стране стилизацију захтјеване молбе, у којој су била савшена сва права народа, цркве и патријара и обилежен појам помоћника онага, који би имао стати не толико уз, колико под патријара.

У томе је, међу тим, већ владица бачки, Герман Анђелић, био позван и стагао у Пешту. Први му је корак, наравно, био, да иде Трефору. Шта је тамо удешавано, писац овјих редака није могао докопати. Другог дана већ је био код патријара. Пошљедика ове друге посјете било је — познато царско ручно писмо од

Листак „Гласа Црногорца“.

НА ВРМЦУ.

Као ор'о на тимору,
На висини ево стојим,
И валове што с' пода мном
О с'јенама лозе, бројим;

И крваво сунце гледам
Ње у сиње топе море,
И природа ће му поздрав
До румене шиље зоре!...

Па се душа мени тони,
Па ми срце јаче бије;
Од милнине — од сладости,
Оће груди да пробјие!...

Ело тамо Талјија се
Са зеленим морем дуби,
А овамо с'језик Ловћен
У облаку с' црном губи...!

Док пода мном виногради
Пуни грехја зелене се,
И чопори дивна стада
По нашицима' бијеле се!

Гледам Талју — па ми суза
Из окашца сјетна капе:
Вај, када ми неса прошлост
Крадимце на ум пане!...

Кад се сјетим оних њених
Светих сјенка' и дивова,
Што снлетоше себи в'јешце
Од бесмртних лаворова', —

Те још тајним неким гласом
Из гробова' уче људе,
И споменом својим самим
На врлине још их буде:

Да их сада црна земља
У наручу својој крије,
Пошто злоба давала им
Нађе стана ван ије!...

Гледам Ловћен — па ми српско
Поносије срце бије
Ћутим да ми српска крвца
По жилама младим врије:

Кад се сјетим те витешко
И крваве наше горе!
Те слободне звјезде наше,
И јуначке српске зоре!...

Па још оних дивних дјела
Што му свици починише,
И сваки му камен врућом
Својом крвљу оросише:

Ал' недаше црном Мују
Да пад њима гордо стане,
И Косовске не'свешене
Да остау тешке ране!...

Та када се сјетим, Боже,
За слободу дивна борна!
Ој, када се сјетим дична,
Узорита Црногорца!...

Па се душа мени тони,
Па ми срце јаче бије:
Од милнине — од сладости
Оће груди да пробјие!...

Котор, 1879

Љубенко.

11. Дед. ов. год. по рим. Патријар није потписао ни један од она три концепта које су му предложили, него четврти, којег је сам Герман диктирао. Али је овај најближи оном министровом концепту, и само је Герман учинио толику концесију несрећном старцу, што је изоставио из мотивације ријеч: „душевну немоћ“, друго је све остало онако како је и министар у почетку хтио.

Патријар се касније овим пријатељима, који су му ово саветовали што је напријед речено, извињавао: да је „Глиша врло лијепо (!) с њиме поступио, да га је обавјестио (!) да се ту не ствара прејудици у ком правцу, да је стилизацију уде-сно тако, да он (патријар) остаје што је и био и т. д. и — да је за то усвојио Његов (Анђелићев) концепт. „Знаете, сад ви сви нема тамо ријеч: „Enthebung“ — рекао је патријар. — Међу тим је факт, да је Герман Анђелић са свим обратито поступно према старцу. Он је најприје почео лијепо, па кад се старац стао опирати, Глиша је потегла други крај; показао је — „шпану.“ Мјесто ријечи: „Entheben“ дошла је ријеч: zu entbinden — што је равно ономе: није шпја него врат! Главну разлику у стилизацији тих концепта, патријарх није схватио, — за то није био способан. Он је сам пристао на таку измјену, по којој му је оружје са свим избјегено из руке; пристао је на чисто пензионисање. Старац се тјешао тим: што неће морати и у будуће давати 300 фор. штпендије сину Јоке Стратимировића, досадашњи прилог на „благодјејаније“ у Карловцима и што је Глиша на умирење му обећао: да може живјети у Карловцима и у Даљу, кад буде гдје хтио. Тиме је умирена у почетку забуркана савјест патријарова.

Толико о току овога до сада у нашој црквеној историји непознатог чина. Ваља још додати, да патријарх ипак није по све сам дошао у Пешту. Уз њега је био његов брат Мата, коме се једна може приписати и толико разборности, да ће бити кадар приповиједати све, што је тих тешких дана чуо и видло.

О самом значају овога чина, биће нужно рећи још коју ријеч. За сада нека је и ово доста.

Политички преглед.

Много су узнемирани листови, нарочито аустро-угарски, због гласова, који стижу из Русије. Каже се на име, да се Русија огромно спрема, да силну војску, ђебану, храну, топове и т. д. нагомилала на границама Аустро-Угарске, да с грозничавом брањом ради на довршењу својих жељезничких путова и на грађењу нових, да купује коње и т. д.

Све су то дакако узнемирујући гласови, који обично иду пред каквим ратом. Но колико је у свему томе истине, ми овдје не можемо знати, али држимо да не ћемо погрешити, ако већину тих гласова зашлемо на рачун застрашене фантазије, а можда и — нечисте савјести.

Још велику бригу задају истим листовима неки знаци, који показују, да се у Русији озбиљно на теме ради да се питање пољско у Русији ријешу у духу помириљивости и братске слоге између та два народа.

Новонаименовани администратор патријаршије српске у Карловцима ушао је већ у своје звање и имао је прву сједницу са саборским одбором, којег су чланови прије отпочињања свога рада са новим администратором уложили у записник ову „изјаву“:

„Ми доље потписани од српског народног црквеног сабора изабрани чланови саборског одбора према тој околности, што је на предлог угарског министра председника Његовог царског и краљевског апостоличког Величанства извољело српског патријарха у карловачког митрополита Прокопија Ивачковића ријешити од управе исте митрополије, а поставити на управу таквог администратором епископа бачког Германа Анђелића, и према томе, што је саборски одбор по санкционисаном саборском устројству надлежна власт у стварима управе фондова, фондација, и народно-црквених добара, као што је и највиша административна власт у стварима, које спадају у дјелокруг административних одбора, и што саборски одбор све ове ствари рјешава под пресједништвом, које је у саборском устројству означено, — према свему овом за моралну дужност сматрамо изјавити:

Погледом на то, што је народна црквено-просвјетна аутономија православних српског народа у овој држави ујамчена како старим привилегијама српским, тако и најновијим законодавством угарским, на име зак. чланом IX. од г. 1868., и што је заманга те аутономије поближе и потанко означен у саборском устројству, санкционисаном највишим рјешењем од 14. Маја 1875;

Погледом на то, што на ту ујамчену аутономију као кардинално право сматрамо слободан избор патријарха српског и мр-

трополита карловачког, које право српски народно-црквени сабор врши, и што би ово право илузорним постало, ако би се без утицаја сабора ма каква промјена у патријаршији учинила;

Погледом на то, што не обзирући се, да ли по канонима источне цркве постављање администратора као таковог у овом случају мјеста има — по јасном садржају санкционисаног саборског устројства, а на име по §. 9., §. 12., §. 21., и §. 22. институцији администраторства у опште мјеста нема, јер је за заступство патријарха и за његовог живота и послје његове смрти довољно провидирано;

Погледом на то, што се не дају догледати пошљедице таковог чина, ако би се патријарху српском могао постављати администратор без сујтецаја српског народно-црквеног сабора:

Ми доље потписани чланови саборског одбора и према дужности нашег звања и према повјерењу, којим смо од сабора на ово мјесто постављени, и обзиром на санкционисано саборско устројство, које нашом законитом дјеловању за оснот служи, а које пресједништво администратора не познаје — морамо против чина постављања администратора као поврједне наше аутономије каутелу уложити.

По обзиром на то, што је то поврједом наше аутономије у првом реду поврједено право самога сабора, против чега он сам има тражити лијека, и обзиром на то, што је сабор избором саборског одбора поставио свој законити највиши орган, да би се ствари у дјелокруг саборског одбора спадајуће, законитим начином рјешавале, ми се не можемо сматрати постављеним администратора патријаршије ријешени дужности, да као највиши аутономни орган — без да би тиме одлукама самога сабора у овом велеважном питању ма у чем прејудиковали — ствари, које у дјелокруг саборског одбора спадају, законитим начином не рјешавамо. И за то уз ову каутелу, која се има у записнику ставити, приступамо под пресједништвом именованог администратора патријаршије црквеног епископа Германа Анђелића нашем законитом раду.

У Карловцима, 19. (31.) Децембра 1879. Стеван Бранковачки с. р., Ђорђе Бранкович с. р., др Ника Максимович с. р., Каменко Јованович с. р., др Илија Вучетић с. р.

Дописи.

— АНДРИЈЕВИЦА, 7 Децембра. — Односно боја на Великој и Новшићима готово нема шта да се дода к ономе опширном телеграму, који сам неспратно 30-га нов. Све што више знам, видим, да је јунаштво наших војника било у свима батаљонима. Једна стотина Божиње Јолева под командом Јакова Јованова, која је далеко заскокнута од батаљона напријед, уступила није ни педи земље и врати се, кад је настала помрчина. У једној стотини Трифунова батаљона око барјака био је засебан бој: много пута барјак је предаван из руке у руку, али је снажен; друга стотина овога истога батаљона потрчала у помоћ Кучица и Братоножића, прескочила је једну кошу и спусти се право у Новшиће гдје улезу у општи покољ. Јунаштво, може се рећи, било је узрок, те је с наше стране и онолико погинуло: Кучици и Братоножића појурше на Турке послје тога, кад су знали, да Божин баталјон прекиде бој и спусти се доље на Велику, да би повукао на себе непријатеља, и не знајући, да Кучици и Братоножићи хоће да ударе на Новшиће.

Може бити само ово питање: За што овај батаљон није присио у помоћ? На то са сигурношћу одговарамо: овај није знао о том ништа и није могао чути страшног батаље, која је била близу њих, можда рећи за полак сахата. Такав је положај мјеста. Четир дана послје боја под Новшићима бјеже батаља тако јака, да се чула свуђ уздуж Лима и на врху за Андријевицом; али ону исту вече ми смо били у нашем логору на Мурину, у једном правцу мање сахат од онаг мјеста, и нијесмо чули ништа, а спасили само огањ од изгорјелих при томе кућа. То је било при куљењу тјелеса наших убијених, што саставља епитољ боју, у којем хоћу вам сада причати.

По наредби војводе Марка тројица од наших људи састану се с арбанашким главарима под Новшићима за преговоре о купљењу наших мртвих.

Какав лијепа промјена! Дођу ови људи, шире руке, у лице се љубе“ и разговарају, као јунаци с јунацима, одавајући један другоме поштовање, и ријеше на овом састанку по саглау Али-бега овако: нека дођу војници и купе тјела до потока, што је таман под Новшићима, а преко потока нека купе жене; али у исто вријеме они долазе: кад дођете у догоди се нешто, што би сметало онема површавају, ми ћемо изабрати једну пушку.

Наши дођу преко једнога дана; напријед идоме жене. Заушавши наше на неко вријеме, зовну главаре, који изду

и говоре: „Ми смо вас чекали јуче, зашто нијесте дошли тада?“ Њима одговарају наши: „Онај дан ми смо носили наше рањенике и за то нијесмо имали времена.“ „Е! — одговарају Арбанаси — сада смо разговарали са нашим главарима, они не допуштају.“

У исто вријеме чује се пушка. Наше жене негледати на то одоше напријед; тада започе се пуцања против њих. Нашима није остало, него појурити напријед одговарајући батаром. Јурни био је тако јак, да је све ускочило у куће и не смјеше пуцати из кућа. Само тим средством могамо наши покупити она тјелеса, што бјеху с ове стране потока. При томе настала помрчина, јер много времена пође у преговорима. При том наши запалише три куће, које би могле бити нама штетне унапријед.

Послје су Арбанаси овако објаснили ствар: Али-бег и сви остали главари нијесу имали ништа против тога; али онај исти дан, кад су наши дошли, стиге писмо, којим се забраљује то под овим извором: „Иде извидити цијелу ствар царски човек (?), који ће истражити, да ли Арбанаси нападоше на Пригороце или на Пригороцима на Арбанасе.“

О том ми не сумњамо, да је дошла овима некаква наредба од некаког царског чиновника, јер Али-бег дао је свој саглас, и што још више, обећао је, да испреко потока нашим женама хоће помоћи сами Турци.

Ма како то било, наши покупише 44 тјела и враћаше се кући, и кад су били готови на Иван-пољу учуе пушка из тмуше и уби једнога Куча: то је било таман близу војводе Марка.

Она 44 погребена су на ржаначком гробљу. Наравно да су сви били обезглављени, али некијема су и руке посејечене; види се да су то били људи без оружја тешко рањени који зарад одбране своје голијем рукама хваташе непријатељске ножеве.

Мир њиховом праху и слава њиховом јунаштву; али горе онима, који својима сакривенима интригама проузрокују погибљу таквијех људи. — При том ми имамо у погледу још страшнију погибљу наших непријатеља, које поштујемо, као људе и као јунаке, „који не вједат што творјат“, служећи као оруђе туђим интересима.

С тога времена ми подјачисмо нашу стражу; дођоше још до 400 људи, и све што се ради, то је за дочек војске.

Прво г. Божо Петровић побринуо се о рањеницима, којих сада остаје мање од 50, а пријед је било више од стотине. На за тим иде брига, да се прикупи доста тавина за оно војске, те још мора доћи.

Врло добра мисао дође нашем команданту: смањити војницима порцију хљеба на по оке, а за друго по оке давати меса, што јако задовољава војнике, и притом олакшава људима плаћање данка, јер овдашњи људи имају стоку, а немогу коме је продати. Стока прима се спрема дијене меса; што у стоци претеће, враћа се натраг. Од бравије коже кроје се војнички јелек, и сада наша војска не само добро се храни, него још и обукује се у толо.

Што се тиче хљеба, то мислимо, да ни једна војска није имала љешнег хљеба: био, добро пропечен, лак и пријатан на укуе; у пошљедње вријеме шенично брашно мијешано је с кукурузним, али за наше људе то је још пријатније, особито, кад има доста меса.

Занимиво је гледати ове пећи, у којима се пече хљеб, особито у вријеме радње. Пећи су грађене у Цецима, једном мјесту које Турци нијесу опалили и које има још своје старе куће грађене од јестнога камена, који се тамо зове „сита“. Пећи су велике 12 стопа у дужину, толико у ширину и четир стопе у висину, а кров је на њима од штица, тако да је у њима свагда сухота. Пећи има осам. Свака стоји близу једне куће; с једне стране мјесто, гдје се мијеси тесто; с друге стране пећ, у коју се из првога одјељења предају хљебови кроз један прозор. У самој кући има соба, у којој се хљеб хлади и чува. Досад су радиле четир пећи и давале сваки дан по 3000 хљебова од по једну оку, а могаоше дати и до 4000, само би требало мало више радника. Сада ради шест пећи. При свакој пећи ради шест људи (без опјех те сијеку дрва и носе, што раде прости војници): двојица носе воду и сију брашно, двојица мијесе тесто и мјере га на кантар (кантаре праве они сами), један мјесе у пећ и вади, а један је начар који прима брашно за сваку пећ и одмјерава нечарима, послје броји хљебове и води о свему дневни рачун, који на вечер предаје управнику. У рачунима највећа је тачност. Брашно, које се доноси из Подгорице прима и разређује овај исти управник, а оно се доноси сваки дан. Посла страшно много, а завршује се с тако мало снаге.

? КОТОР, 29. Децембра. — Благе дане проведосмо ове године у великом немиру и огорчењу. Има осам дана, како је наша покрајинска влада издала

налог, да се овдје поведе петрага због тога, што је наша читаоница изабрала д-ра Светозара Милетића за свога почасног члана и што му је тај избор доставила познатим телеграмом, који је и у нашем цијењеном листу изашао. У слијед те наредбе овдашња политична власт некада је записник од оне јединице читаонице, у којој је горњи закључак донесен; осим тога тражила је, да јој се изда списак имена свију чланова читаонице и т. д. Управа читаонице учинила је све што је власт захтијевала. Уплашени овим поступком власти сви чиновници, који су били чланови читаонице, повалише се одатле давши оставку на чланство. Најпослје јутрос доби управа читаонице налог, да се читаоница одмах има затворити, и то је данас учињено.

То је у кратко и у главном сва историја оних догађаја, који су нас бацили у немир.

Допустите ми, г. уредниче, да прозборим коју у оцјену овога догађаја и поступка власти. Ви ми то можете допустити у толико прије, што ја нијесам члан читаонице которске, а нијесам ни владин човек, па ми се не може пребацити да се заузимају за једну или за другу страну, а омет су ми ствари, људи и одношаји овдје толико познати да се не могу о истину огрјешити.

Прије свега морам одбити од чланова читаонице сваку пинсуацију, као да су они хтјели овим закључком својим не знам кога изазвати и демонстрацију правити. Ко познаје пиноту и благу, а у извјешеном степену и понизну нарав овдашњих становника, тај ће и без нашег коментарија знати да су ти људи посве неспособни за изазивања и за демонстрације; дакле да и члановима читаонице овдашње, кад су донијели горњи закључак, ни на крај памети није било да кога тијем изазивљу или предким демонструју, шта више они ни у сну нијесу могли сијешавати, да ће њихов зак. ујак онакав ефект имати. Нека ми они опросте, али ја о њиховој политичној куражи (узевши их све скупа, а част узетцима!) немам Бог зна како велико мишљење, и увјерен сам потпуно, да би они с мјеста одустали од наумљенога закључка, само да им је когод ма и најблажије на ухо пришапнуо: људи, позите шта радите!

Ово сам све тога радп навео, да бих доказао да у овом дјелу њихову није било и нема никакве эле и омаке намјере, а тијем оглава велики и најтежи дно одговорности са чланова читаонице. Али дјело је учињено и влада у њему налази голем пријеступ и казнила је чланове затвором читаонице и расуштањем друштва. Како сад да судимо? Владини људи и чиновници, који су се сјетили да бјеже из читаонице тек онда кад је влада овога заграјела, сада се бацају у позитуроу пророка а pateri-огі, на овако мудрују: „Право и јест да се затвори читаоница, јер није шала изабрати за почасног члана човека, кога је суд наше државе осудио као велеиздајника, и још уз то мотивовати избор његов „уважавањем ријетких заслуга на политичном и књижевном пољу.“

Ако тако суде људи, који ију владин крух, није им ни замјерити, само им ваља замјерити, што им је тек сада post festum та боља памет суцнула у главу.

Ми смо тако слободни, бити противног мишљења, а у томе полазимо са овог становништа. Читаоница которска није владина читаоница нити какав владин завод, него је то читаоница слободних грађана которских. По статутима својим они имају право да бирају за своје почасне чланове оне људе, које они уважавају са њихових заслуга. У томе они се могу диаметрално разликовати од назора владиних, дакле при избору својих почасних чланова они се могу ради оцјене људи служити мјерилом, којим се влада не служи. Један човек може код владе имати много заслуга, код народа нимало, и обротно. Тако на пр. владе сматрају и уходе своје до извјешеног степена за заслужне људе, а народ оваке људе презире; омет обротно влада не љуби вође од опозиције, а народ их често јако воли.

Прелазећи са свога општег гледишта на сами конкретни случај, који је пред нама, ми судимо овако. Може бити да влада наша сматра Милетића за велеиздајника и да у њему не налази баш никаквих заслуга, по чланови читаонице убијеђени су да Милетић није велеиздајник и да он има велике заслуге за свој народ. Може ли ко год при здравој памети тврдити, да се чланови читаонице которске при оцјени Милетића и његових заслуга морају управљати по назорима владиним о њему? Такво тврђење могло би иззати мјеста тамо гдјегод у Јокохами или Ховолулу, а не у слободној и уставној држави аустро-угарској, у којој хвала Богу, грађани могу бити и онда добри држављани, кад се не слажу с владом.

Али Милетића је суд пештански осудио као велеиздајника, а Пешта лежи у нашој монархији као и Котор! Част и поштовање суду пештанском

Част и поштовање суду пештанском

Част и поштовање суду пештанском

али ни исптапски ма који други суд у монархији и та оном земном шару није узео под заштитну нашу свијест и наше убјеђење. Ми гао државни грађани ове монархије знамо врло добро своје дужности, и, ма да нас је срце бољело кад су Милетића осудили и у тамницу одвели, ипак нијесмо ни га мањим знаком показали, да не умјемо одвати достојну пошту оном високом мјесту у држави, које се зове: суд. Познато је свијема и свакоме, да се народ српски за вријеме цијелог трајања затвора Милетићева у најмирнијем и најдостојанственијем државној налазио, а то је јасна свиједоштва да дуго у њему развијено осјећање поштовања према властима земљаним и њиховим одлукама, у толико јаснија свиједоштва, што је исти народ најтврђе убјеђен био, да Милетић није крив.

Но то ништа не смета, да народ наш, крај поштовања својих власти и њихових одлука, има своје одјелито мишљење о моралним и политичким кривоцима Милетића, баш и противно ономе, које влада има о њему. На зар данас, кад се царева милост излила на Милетића, зар данас да се замијера том народу, ако на најсвијетлији начин даде израза том свом мишљењу и убјеђењу: да Милетић није велезائدник и да он има «ријетких заслуга на политичком и књижевном пољу».

Али баш да уземемо, да је Милетић учинио злочинство велезائدства, ваља на уму имати да политичке кривдичијесе имфамне природе и да је код њих грађанска и политичка рехабилитација самим царским помиловањем потпуно постигнута. Кад то начело не би стојало, зар би онда н. пр. Андришија, који је у своје вријеме мало дружачији велезائدник био, могао икад врнути се из емиграције у нашу монархију, постати ту први министар и повјереник царев и стећи себи толико заслуга за ову царевину?

Будимо правични спрема свакога и не дајмо се занепити моментавним политичким струјама. Дрскост је од свакога, који би хтио да јасну свијетлост милости царске, која се на Милетића излила, засејавља старим рекримиацијама. И кад би нас то одвело, кад бисмо сада хтјели старе рабине проучавати? Можда има људи, који мисле да је то најзгоднији и најсвијетлији начин, да се горе допадне и додворе; но ти су људи презирања достојни и не заслужују да им се озго друго што удијели до презирања.

Ја сам вам овдје изложио ток цијелог овог немилодогодања и мој суд о њему. Може се ко слагати са мном, може ме ко и осудити за ова, ја не могу и не умјем дружачије. Моја памет даље не досиже, а коме је у глави јача свијетлост, ја га молим да засвијетли мало мени и мени побудијења.

Што се тиче даљег развртка ове ствари, чујем да ће се управа читаонице жалити министарству. Шта ће отуд доћи, видјемо. Но дошло што му драго, ја бих свијетовао својим суграђанима и члановима читаонице, да свагда остану при оном достојанственом и озбиљном држању, којим су се до сад толико одликовали.

Домаће вијести.

Цетиње, 4. Јануара. — Ново лето прослављено је овдје, као сваке године, свечаним начином. Уочи тога дана када ће се растати стара година од нове, били су позвани, по староме обичају, у свијетли двор, осам цетињских одличних личности и главари скоро из свијех крајева Црне Горе, који су већ дан прије били на Цетиње дошли. Окупљени око својета дубљеног Господара гости су у разговору о домаћим црногорским работима провели цијело вријеме до поноћи, док су међу њима овдје налазећи се чланови дипломатског тијела, министри-резиденти руски и аустро-угарски: г. Јонин и г. Темел са другим одличним господом и госпоњама имали част забављати се у горњем салону свијетлога двора, гдје је Њ. Височанство Књазица урођењом дубаоношћу и свиходљивошћу госте примала. Забавна је текла све до поноћи најпријатније. Пред поноћи био је велики објед у два салона. На саму поноћ огласила је пуцања топова наступње нове године. У тај мах Њ. Височанство Књазица усташе и направи народу спомену у своме живом говору велике и значајне догађаје од прошле године и наразаив своје родољубске жеље и очинске савете за наступјућу. Громко «живно!» орлило се дуго. Овоме су шљедовале здравце Њиховим Височанствима и Његовој Свијетлости Књазица Нашљеднику, који је од своје стране на здравно топло народу Црногорском желећи му сретну нову годину. Мамо тога нашо је Књазица уздавање Њ. Величанства пара руског која је здравица одушевљеним узвикима од присутних прихваћена. Из овог објед свих присутних честитали су Књазицу нову годину, а исто су се узјамно међу собом грлили и љубили желећи један другом свако добро. На једну уру по поноћи развило се ово велико и одлично друштво у најбољем расположењу. Сју-

тра дан, на саму нову годину, служена је у овд. св. обитељи служба божија, а за тимем држано је под чиједојетвом Њ. Високопросветиштва г. митрополита Илариона благодарење, ком су присуствовали Њ. Височанство Књазица, руски министар-резидент г. Јонин, црногорски државни свјетници, министри, чланови великог суда, државни достојанственици, чиновници вишег и нижег реда и мноштво побожнога народа. Иза тога ишло се у свијетли двор, гдје су Њихова Височанства Књазица и Књазица са Његовом Свијетлошћу Књазицом Нашљедником примали честитања у великој дворани.

— У понедељник на вече стигао је на Цетиње г. Сенкантен, новонаменовани отправник послова на двору Његовога Височанства Књазица. У сриједу на подне било је у двору, по постојећем церемонијалу, званично представљење, којом је приликом г. Сенкантен предао своја акредитивна писма Њ. В. Књазицу. Ађутант Њ. Височанства г. Благо Петровић пошао је са четири књажевска тјелохранитеља у стај г. Сенкантена и допратио га у двор, пред којим га је чета тјелохранитеља упараћена дочекала и поздравила. У великом салону Њ. В. Књазица, окружен својим достојанственицима, дочекао је и примио г. Сенкантена.

Г. Сенкантен предао је Њ. В. Књазицу своју кредитивну овчијем говором:

«Ваше Височанство! Као доказ своје жеље, да притврди везе пријатељства које спојавају Француску са Црном Гором, Председник Републике француске нашао је да установи легацију код Вашег Височанства, да би се од сад подржавали с Црном Гором правични и стални дипломатски одношаји. У свијед тога, ја имам част предати у руке Вашег Височанства писма, која ме акредитују у својству отправника послова.

Ја ћу шљедовати јасним наложима моје владе употребљујући све своје силе на утврђење добрих одношаја који постоје између обје земље, и само ћу се одазвати осјећањима везанијем изјављујући искрену жељу за сретно уснијевање владе Вашег Височанства и храброга народа црногорског.

«Усвјетим се надати се, да ће ми Ваше Височанство благовољети олакшати мисију, која ми је повјерена, удјелујући ми своје високо благовољење.»

На то је Његово Височанство Књазица одговорило:

«Благодарим Вам искрено на пријатним ријечима, које сте ми изразили у име Ваше владе, и са живим задовољством примам писма, којима је Председник Републике Француске Вас акредитовао код мене у својству отправника послова.

«Ја се радујем, што је влада француска Вас изабрала за ову мисију, и ја Вас молим да будете увјерени, Господине отправнице послова, да влада моја не ће ништа пропустити да Вам од своје стране што више олакша Ваш задатак и да се развију добри одношаји и осјећања срдачне симпатије, који су постојали од свију времена између Француске и Црне Горе.

«Ја се признањем сјећам, како сам прво васпитање своје примио у Француској и ја никад не ћу престати надати се, да ће интереси моје земље свагда наћи у Њој потпору искрену и благовакљону.»

Иза овога Њ. В. Књазица се за неколико врло дубавно разговарао са г. Сенкантеном и представио му присутну господу, а по том био је г. Сенкантен испраћен у свој стај истијем начином, као што је био допраћен.

У вече био је у двору велики објед у част г. Сенкантену.

СРПСКА ЗОРА.

Илустровани лист за забаву и поуку.

Издаје и уређује

ТОДОР СТЕФАНОВИЋ ВИЛОВСКИ.

Година пета.

«Српска Зора» ступа у пету годину свога опстанка. Позивајући српску публику да се и на даље претплаћује на наш лист, уједно је молимо, да се својски заузме око респировања «Српске Зоре». Како опстанак и напрдак нашега листа једино зависи од одзива наше публике, то се њојзи обраћамо као јединој заштитници нашега подухвата. Нарочито молимо наше дјаче Српкиње, да нам у томе помогну, јер су оне највише кадре утицајем и заузетношћу својом допринијети, да «Српска Зора» допре у све крајеве наше, и да је прими у своју кућу свака воле изабрајенија српска породица.

А што и не би рођено чедо нашло скровишта под српском стрелом, кад ево видимо, гдје се под њом шире туђинци. На жалост, слабо ћеш гдје наћи «Српску Зору» «Ueber Land und Meer», «Штритте Welt» и други слични часописи имају претступа суда. Нема суиње да би се овако подухвати и у српском народу одржало и да би ухватило у њему кор-

јена, само кад би сви припоули да га потпомогу. Наша интелгенција је у првом реду позвана, да држањем овакога листа даде добар примјер и осталим слојевима нашега народа, да обезбјеђују таковог подухвата припомогне нашој књижевности, и — што је најглавније — да тиме онегура опстанак листу, који је прије свега намјењен ономе дјелу наше публике, коме је српски лист једина забава, јер не може држати стране, а нарочито немачке и француске часописе.

Да би «Српска Зора» ове године лакше излазила могла, ми смо се ријешили: 1. да не дајемо лист на вереснију, као што смо то до сада чинили, и 2. да укинемо бенефицију, коју су до сада ђаци уживали.

Оно прво чине сви наши листови, па за што баш ми то да не чинимо, тијем прије када смо се из сопственог искуства увјерили, да вереснија упрошашћавала подухвата, која су економска с тако огромним трошковима, као што су трошкови око нашега листа. Оно друго такође смо морали учинити у интересу одржања «Српске Зоре», јер смо се увјерили, да већи дио ђака, који су уживали ову олакшину, нијесу уредно плаћали а многи нам и сада још дугују.

По поред свега тога ми смо спремни да дајемо лист у пола цијене однета сиромашним ђацима.

У оште смо ради да олакшамо држање нашега листа ономе, који то одиста заслужује, али од воле имућнијих пријатеља наше књижевности, од наших родољуба захтевамо, да се редовно претплаћују на наш лист, јер од редовног уплаћивања зависи и редовно излажење листа.

Формат ће листу бити, какав је и до сада био, а тако и цијена.

Илишно је да овдје спомњемо шта ћемо у овој години доносити и како ћемо уређивати лист, јер је довољно да се позовемо на досадашњи рад и да обећамо читаоцима, да ћемо у истом правцу наставити издавање нашега листа, и да ћемо се трудити, да га унаприједимо и усавршимо.

На нашем листу раде најпознатије књижевничке снаге а у њих неколицина млађих књижевника. Не ћемо погрјешити ако овдје своиститом имена наших поштованих сарадника. Ево тих имена: Миша Димитријевић, Едвард Јелинек, Змај Јован Јовановић, д-р Милан Јовановић, Н. С. Јовановић у Паризу, Ф. Каниц, д-р Лаза Костић, Милан Кујунџић, Љубомир П. Ненадовић, Стојан Новаковић, д-р Јован Пачу, Сава Петровић, Иван В. Поповић, Ђорђе Рајковић, мајор Јован Стефановић Вилоски, Јован Симеоновић Чокић, Тапасије Милековић, Паја Марковић, проф. Андрија Матић, Милорад П. Шапчанин и Ј. Це.

Прошле године штампали смо у листу 19 и више које већих, које мањих, које оригиналних, а које преведених романа, новела и прича, 31 поучан чланак, 8 мањих чланака и извјештаја, 23 критике и рецензије, 14 животописа и других опуса, а осим тога доносили смо у сваком броју по једну, по двије одабраније pjesме. У нашој ерици, која је обухваћала: књижевност, новинарство, школу и цркву позорити и уметност, политику, друштвени живот, вистурију и обрт, лица и ситуације, извјештавали смо читаоце о свим важнијим догађајима на књижевно-културном пољу како у нас Срба, тако и у страних народа. Донашањем задаћа, реbusа и књижевних скокова одговорили смо оном дјелу публике, који је то од нас потраживао.

Слика, које већих које мањих, доијели смо прошле године свега 50, и то 8 ликових књижевника, 2 лика државника, 8 лика војсковођа, 2 лика уметника, 12 слика које из Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, а које из Бугарске и 19 разних слика.

Осим тога доносили смо ноте, а хтјели смо тиме да задовољимо нарочито женски дио наше публике.

Ово је у кратко наш рад у прошлој години. Ми ћемо га у истом правцу наставити у идућој, и стараћемо се: да исправимо што није било добро у овој години, а да поупунимо, што нам је недостајало.

Не смијемо пропустити ову прилику, а да не спомењемо, да ће нас у идућој години потпомогати књижевним прилозима осим већ наведених, и г. г. Владан Ђорђевић, Чедомир Мijatовић, Вук Врчевић, Стеван Павловић и Ђока Јовановић Црквић.

Ово вам је у кратко наш програм. Свај цијељ само ћемо постићи, ако нас у нашем раду српска публика потпомогне — и то искрено и својски потпомогне.

Највише се уздамо у добру вољу досадашњих наших претплаћника и пријатеља, од којих очекујемо, да нам сваки набави бар једног новог претплаћника.

Скупљачима радо дајемо 20 од сто, те за то молимо сваког скупљача да се за времена пријави администрацији «Српске Зоре».

— Од нове године примаћемо и огласе по умјерену цијену. Огласи ће се штампати у прилогу.

Претплатну цијену за Србију морали смо повисити, јер су претплатници из Србије до сада примали лист по ону исту цијену, као и претплатници из Аустро-Угарске, а овамо је поштарина за Србију четворострука. Ми ћемо по томе претплатну цијену за Србију повисити само за толико, колико нас више стаје поштарина.

Претоплатна је цијена листу: за Аустро-Угарску: за читаву годину 6 ф., на пола године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новча. За Србију: на читаву годину 18 динара, на пола године 9 динара, на четврт године 4 и по динара.

Како је нашем листу дозвољен прелазак у Босну и Херцеговину, то «Српска Зора» стаје за ове покрајине: На читаву годину 7 ф., на пола 3 ф. и 50 новча, на четврт године 1 ф. и 75 новча. За Русију, Турску и Њемачку 7 ф., а за Америку 8 ф.

Све свеке од 1879 године могу се добити у администрацији, и то неповезане по 6 ф., а повезане у финим тврдим корицама са златним натиском и позлаћеним леђима по 7 ф. и 20 новча. Ко пак жели само корице, нека нам јави саобраћајном картом, па ће му их послати наш књиговозач per Nachnahme. Цијена је корицама 1 ф. 20 новча.

Претплату и наручбине примају осим саме администрације књижаре: Браће Јовановића у Панчеву, браће М. Поповића у Н. Саду, Миливоја Каракашевића у Сомбору, Јеђе Милића у Котору, а за Србију књижара Велимира Валожја у Београду. Имена наших скупљача штапаћемо у листу.

У Бечу, 1. Јануара 1880.

Уредништво и администрација
«СРПСКЕ ЗОРЕ»,
Wien, VII, Burggasse 24.

ТЕЛЕГРАМИ «ГЛАСА ЦРНОГОРЦА».

БЕЧ, 4. Јануара. — У одбору аустројске делегације министар Хејмерле одговарајући на једну интерпелацију, рече, да ће влада, стојећи на земљишту уговора берлинског, настојавати да се Павло и Гусиње преда Црној Гори У грчкој ствари вођени преговори повјерљиви и правичној линији пограничној, но прекинути због провјене кабинета у Француској, који је посредовао. У питању о трговачким преговорима са Србијом Хајмерле рече, да је Србија услијед чврстог и коретног рекламовања основаног на темељу берлинског уговора одлучила да скорим пошље у Беч свога пуномоћника, да би се коначно уредило питање о жељезницама, а трговачки уговор склопиће се тек послје уређења жељезничког питања, саобразно интересима аустро-угарским. Влада стоји у односима искренијем са свијема силама и жели да се ти односи подрже. Тијесна веза са Њемачком постоји поодавна на темељу једнакости интереса и једнаке оцјене свијех великијех питања са њиховим могућим повљедницама. Споразумљење између ове двије велике силе у средишњој Јеврсији има одређујуће, да образује језгру, око које се могу груписати и све друге силе, које иду за политички мир. Оно је само у себи тако солидно и трајно, као ни једна писана ријеч. Што се тиче окупације Босне и Херцеговине, ниједна сила нема да на што пребацује, јер је она изведена по једногласном закључењу конгреса. Односно новопазарског савиња, није нам сад до тог стало да се тај савињак посједне него кад загреба.

ПРИЗ, 5. Јануара. — У изјави министарској каже се, да провјена кабинета не значи валуштање дојаконше мудре и умјерене политике споља и унутра него да француска хоће одлучно да напријед иде путем реформа и побољшица. Набријегу се питања, која се имају ријешити као: закон о јавној настави, о штампи с проширеном слободом, о јавним пословима. Влада ће се постарати да се земљи одржи мир и утврди републику, у којој сви добри Французи постепено могу имати пристуна.

ЦЕТИЊЕ, 11. Јануара. — Уједно је молимо, да се својски заузме око респировања «Српске Зоре». Како опстанак и напрдак нашега листа једино зависи од одзива наше публике, то се њојзи обраћамо као јединој заштитници нашега подухвата. Нарочито молимо наше дјаче Српкиње, да нам у томе помогну, јер су оне највише кадре утицајем и заузетношћу својом допринијети, да «Српска Зора» допре у све крајеве наше, и да је прими у своју кућу свака воле изабрајенија српска породица.

Због неке ненадне препреке већина наших претплатника није могла на вријеме добити пошљедњи лист од прошле године, и за то им се исти накнадно с данашњим шаље.

У П Р А В А.

У државној штампарији.